

SBURATORUL *Literar*

REVISTA SAPTAMANALA

SUMARUL No. 46

- E. Lovinescu* Figurine
G. Murnu Cântecul Sirenelor
Gh. Brădescu În retragere
Marcel N. Romanescu Arșiță
Ilarie Voronca Casa copilăriei
Virgilia Moscovici Motive de seară
I. C. Vissarion Cuvânt de... Înermântare

Cronica Ideilor : B. FUNDQIANU
Cronica Dramatică : F. ADERCA ✓
Însemnări Literare

46

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

DIRECTOR: E. LOVINESCU

FIGURINE

C. HOGAȘ

În parabola unei mișcări literare atât de determinate nimic n'ar trebui să scape privirii atente; s'ar cuveni ca o pagină să-și claseze autorul; producția noastră literară se desfășoară în cadrul unei intimități atât de stricte încât, admitând contestarea, nu înțelegem ignorarea. Contestările sunt legitime în toate domeniile și, mai ales, în artă față de talentele ce anticipează o epocă; pare însă o enigmă cum, neprocedând dintr'o formulă nouă sau dintr'o sensibilitate exotică, ci din sensibilitatea însăși a rasei noastre, realizată în forma cea mai directă, — un mare scriitor a putut muri la adânci bătrânețe aproape necunoscut. Stăm deci nedumeriți în fața operei lui Hogaș.

Balta clară a literaturii române devine uneori o mare cu adâncuri și furtuni; printr'un destin neînțeles, sunt scriitori ce naufragiază în ea sub priviri indiferente. În cercul îngust al evoluțiilor noastre, trăim izolați; dominați de visuri interioare, nu ne vedem unul pe altul. Limitându-ne orizontul, nu distingem totdeauna talentele autentice. În mâni înfrigurate, lampa mizantropului antic devine oarbă; în firava ei lumină, identificăm cadrele literaturii române cu înseși conturile propriei noastre umbre. Azi ne izbește cazul Hogaș; criticul de mâne va înregistra miracolul Brăescu.

* * *

Scrisul se învață; ceia ce pare talent nu este adese decât efectul unei ucenicii; din energia unui creator de sensibilitate sau numai de expresie artistică trăesc imitatorii preumțioși; servitutea față de unul acordă privilegiul disprețului față de ceilalți; în penumbra acestei indiferențe trebuie să fi naufragiat și literatura lui Hogaș. Nimic modern; o natură primitivă; o personalitate frustă. Între stilism și abuz de contemporaneitate, originalitatea vine și de data aceasta din regiunile inspirației chtonice; poezia lui Sadoveanu (în latura ei cea mai expresivă)

se ridică din șesurile și bălțile Moldovei; poezia lui Hogaș se desprinde din munte: Moldova și-a găsit astfel cântăreții în ambele ei aspecte. Hogaș nu este, de altfel, un vizual; ochiul lui nu vede nuanțe picturale. E însă un poet: și nu cunosc în toate literaturile un suflet, în care să fi cântat mai simfonic întreaga orchestră a pădurilor, în care rășina bradului să fi împrăștiat o mireasmă mai puternică, furtunile să-și fi deslănțuit mai violent șivoaele, natura să fi incremenit mai extatic în miezul zilei de vară, viața vegetală și animală a muntelui să se fi revărsat mai multiplu. Comparația cu Hamsun e profitabilă lui Hogaș. Puterea viziunii interioare l'a scutit de vizualitatea exterioară; violența sentimentului îl scutește de rafinarea expresiei: nici o urmă deci de imagism modern. Șuvoiul ritmului sufletesc se înscrie în napa unei proze ample, cadențate, în care epitetul homeric, întrebuițat cu abilitate, aduce o solemnitate rituală; nimic rar, nimic căutat; nici o inovație lexicală: pasiunea interioară ridică totuși uzualitatea cuvântului și, în înșiruirea sintactică, îi dă o noutate și o gravitate, la care au ajuns numai marele talente epice.

S'a spus de opera lui Hogaș că e un peisagiu neînsuflețit, un decor ce-și așteaptă acțiunea umană. Peisagiul lui trăește însă: nu obiectiv ci în sentimentul animator al poetului; foșnesc brazii, se rostogolesc isvoarele, crește mușchiul gras. În acest decor însuflețit apare totuși și omul; nu specia sociabilă a citadinului; în cadrul sălbatic al muntelui era firesc să apară omul primitiv; decapitat (literatura română nu e cerebrală), omul acesta nu e mai puțin interesant prin profunzimea lui emotivă în fața naturii, prin atitudinea instinctivă în fața vieții, prin jocul liber al sentimentelor, prin suavă candoare; nefiind pus în conflict nici cu societatea, nici cu sine, trăește totuși în schița unei simple linii. Siluetele lui Hogaș de călugări, de pluțași, de pădurari, de bandiți, de muntence, sunt definitive; în decorul naturii vegetale, ele aduc prelungirea necesară a unei umanități limitate dar profunde.

În momentul, în care lămpi oarbe nu isbutesc să descopere literatura română, ne permitem să strigăm: iată literatura română! Originală nu numai prin peisagiu și material uman, ci și prin sensibilitate și expresie, prin umorul atât de specific rasei noastre, opera lui Hogaș este și de o înaltă valoare estetică; incendiul unei pasiuni primare consumă notele particulare, pentru a ne da spectacolul unei transfigurări universale

CÂNTECUL SIRENELOR 1)

Te așteptăm, Ulise,
Cu brațele deschise.

Oprește aci corabia,
Tovarășii ți-i lasă
Și sulita și sabia
Și uită tron și casă.

Te aflî'n alte zodii:
Sunt magice grădini
Cu portocali și rodii
Și cu smochini,
Lămâi și meri
Și palmieri.

Cu garduri vii
De iasomie
Și cu livezi,
In care vezi
Însiruire
De trandafiri
Și cu prundișuri
De rubine
Și cu tușișuri
De glicine
Și câniărete
Ape line,
De nxferi pline
Și de mândrete,
Cu miu și miu
De melodii
De ciocârlii,
De rîndunici, de merle
Și de privighetori,
Cu peșteri mari de perle,
Cu așternut de flori,
Pe unde porumbăie
Gurue
Și turturele
Turue;
Cu golfuri încropite
De-a verii raze calde,
Pe unde desgolite
Merg Nimfe să se scalde.

Merg Sirenele
Pămîntenele
Să se desfete
Măndrele fete
Ale Plăcerii
Și Primăverii.

Bacchus ne dete
Eterna sele
A sărutării
Și desmierdării
Și-a'mbrățișării,
Purcesul vieții
Și-al întrupării.

Patria noastră
Care-i sădită
In mare albastră,
E o măiastră
Și fericită
Impărăție
Neasemuită
In bogăție.
Orice câmpie
Scoate belșuguri
Fără de pluguri;
Tot dealul vie,
Vișaurie
Spornică'n struguri.

De marmură'i palatul
Dealungul și dealatul
Pădurea cea de chedri,
De chiparoși, de tuia,
In care aieia toată
Și toată cărăruia
Resfiră mir ce'mbată,
I-un tainic labirint
Cu temple, cu pridvoare,
Iatacuri de oțoare,
De aur și de-argint,
Porfir și diamante,
Topaz și mărgărit,
In care dorm bacante,

Fragment dintr'o operă melodramatică. Ulise, eroul legendei elenice, întovărășit de echipajul său care luptase la Troia, pe când se întoarce în țara sa, se apropie în corabie de insula Sirenelor, care încearcă să-l atragă și să-l reție prin viersul lor fermecător.

La joc nebun se'ncint,
 Și'n răsfățate alături
 Se saltă despletite
 La sunete de naiuri
 Și flaute 'ndoite.

Și fumegă altare
 Și stau întinse mese
 De băuturi alese
 Și de bucate rare,
 Ba ambrozii trimese
 Din slavă, ba nectare
 Cum nu sunt la crăiesi
 Și nici la împărătese,
 Servite de fecioare
 Și galeșe mirese.

Și'n aer de miraje
 Ritmat ni-i mersul,
 Suav ni-t viersul
 Și-umple de vrajă
 Tot universul.

Atragem lume
 Noi cu ispită,
 Cam scos din spume
 Pe Afrodita
 Și-o însoțirăm
 Cu svelte Grații,
 De cucerirăm
 Și'nebunirăm
 Pe toți bărbații.

Aprindem ghița
 Pământului,
 Redăm viața,
 Mormântului,
 Căci foc ni-i firea,
 Toată simțirea
 Și 'nchipuirea;
 Invăpăiem
 Ce 'mbrățișăm
 Și desfătarea
 Ca fulgerarea
 Imprăștiem
 In toată zarea.

Știm doar să rădem,
 Să hohotim,
 Să ne sfărlim,
 Să 'nvărtim hora,

Să dănuim,
 Din tot un cântec
 S'alcătuim.

Al tainelor sol
 Pururi să fim,
 Al zilelor gol
 Să-l împlinim
 Și vijelia
 Cu veselia
 S'o 'nlocuim.

Brate să'ntindem,
 Din sbor să prindem
 Clăpitele,
 Bine să facem
 Și să prefacem
 Ursitele.
 Cu o suflare,
 C'o sărutare
 Să 'mbălsămim
 Adierile,
 Să înmulțim
 Mângăerile
 Să risipim
 Nourii negri,
 Durerile.

Că noi suntem Strenele,
 Cunoaștem buruenele,
 Tot farmecul și leacul
 Pe voia și pe placul
 Oricui ne dă crezare
 La cântec, la chemare
 Și ne urmează glasul,
 Ne-adulmecă tot pasul
 Și-și face aici popasul
 La insula Norocului,
 A Soarelui și-a focului.

Deci vin' la noi, Ulise,
 Intre viteji bărbate,
 Să vezi visate vise
 Ave' ntruchipate.
 Să dai uitare
 Vieții amare
 De suferință;
 Să fii ca zeei
 Prin cunoștință.

G. Murnu

ÎN RETRAGERE

Eram în plină retragere. Greutățile operațiunii erau sporite de o vreme mohorită. Ploua subțire, pieziș, o ploaie rece ce-ți înțepa obrazul ca punctele de foc. Soldații cu picioarele grele, cu hainele ude, culcați în țarina pustie, așteptau resemnați să intre în hora fără sfârșit a morții. Câmpia tristă părea nemărginită. Văzduhul se cutremura de bubuituri de tun, ce se'nfundau în urechi. Din când în când, trăsuri greoaie, cu caii jigăriți, plini de noroiu, treceau în huruit de roate, grăbite să scape de urgență, invadate, de cei siliți să moară.

La cartierul diviziei era forfoteală. Ofițeri, oițeri de toate gradele, reprezentând toate armele, intrau, eșiau, se adunau cu caii la mână, incolonau, cu strigăte răgușite, trăsurile: cele de cancelarie, asaltate de chiulangii pudrați, de popotă, cari gemeau sub povara bagajelor interzise, trăsurile lungi de pioneri, ce se puneau deacurmezișul drumului, briștile și cupeurile de rechiziție mănate de odrasle ministeriale. Trimise înaintea, oprite, rechemate, se încurcau încriminându-se într'o simfonie mareată de nechezături, de înjurături, de sbierete printre care se strecura ca din alte lumi, glasul civilizației, bâzăitul neîntrerupt al unui telefon de campanie instalat în fața cantonului, unde se stabilise comandamentul. Înăuntru la o masă butucoasă, generalul temut pe vremuri, care avea la activul său importante lucrări de pace și viața Sfântului Ioan gură de aur, stătea amorțit pe scaun cu manta, cu capșon, cu pelerină, fixând cu priviri oboșite, prin ochelarii mari, cercuiți cu fildeş, lutul din odaie. Departe la câțiva km., în preajma unui pod de lemn, o companie de milițieni sdrențuiți acoperea retragerea trupelor, înșiruită dealungul apei galbene, ce se călătorea, ducând la voia întâmplării cutii sparte de conserve.

Răzimat de rampă, locotenentul Cioroianu privea îndurerat la retragerea dezordonată a oamenilor, cari fugiau făcându-și cruce. Figura lui serioasă era aburită de rușine. Compania des-nădăjduită, plugari ce se gândiau la copii, la ogor, la vatră, își îndorceau privirile spre dânsul. Situația era în adevăr gravă. Înamicul înaintea, era aproape. Ofițerul nu se putea retrage, nici im-

potrivi și-i venia să plângă. Venise pregătit pentru ofensivă, să plătească cu viața lui victoria, nu umilința de a cădea prizonier. Intrase în războiu plin de speranță. În cazarmă nu-și află locul în așteptarea ceasului hotărîtor. Fieea lui războinică era întreținută de glasul trompetelor bulgărești, ce ajungeau ca o provocare la urechile Calafetenilor, peste apele Dunării albastre. Acum se uita în jurul lui cu jale. Case dărâmate, tunuri părăsite, cai scăpați, ce fugiau încordați de spaimă, convoiuri de târgi învelite se perindau într'un vaet nesfârșit de gemete și blesteme. Automobile arborând simbolul jertfei, treceau în goană, vânturând răniții cu capetele însănăgerate. Nenorociți albi ca varul, cu capul gol, cu părul vâlvoi, fugiau cu priviri rătăcite purtând în palma sdrelită pecetia neagră a lașității lor.

— „Mai sunt?... mai sunt?... mă, n'auzi... mai sunt trupe în urmă?“

— „Mai sunt... nu mai sunt... trebuie să mai fie.. noi nu prea știm, că suntem răniți... Incotro e *abulanția*?...“

Peste puțin, un plutonaș de oameni în toată firea, înegriți de fum, de bărbi crescute în voie, trecu grăbit sub comanda unui puschiu de sublocotenent, cu mustățile rase, care abia ținându-se de ei, se căznia să le potrivească pasul: „Hun, doi, trei, patru... hun, doi, trei, patru...“ încăpățânat, inconștient de eroismul lui.

— „Mai sunt trupe în urmă, domnule sublocotenent?“

— „Nu mai sunt“.

— „D-ta ești ultimul?“

— „Sunt ariergardă... vin și nemții...“.

„Uf!“ exclamă locotenentul ușurat că-și pune oamenii la adăpost și se adresează diviziei cu care era legat prin telefon: ‘

— „Allò!.. allò!.. allò divizia.. Divizia?.. Cine-i la aparat?.. Să trăiți d-le maior, aici locot. Cioroianu.. comunicați, vă rog, d-lui general că s'au scurs toate trupele și dacă pot să distrug podul... înamicul e aproape... allò... ce-ați spus?... dacă pot să distrug podul... da, da, am înțeles... aștept pe poziție...“

Maiorul năvăli în odala în care generalul ațipise pe scaun și corect, ostășește, cu mâna la chipiu, raportă terminarea retragerii ca o ispravă națională.

— „Să trăiți, d-le general, trupele s'au retras în ordine, poate să distrugă podul?“

— „Hai?“

— „Locotenentul Cioroianu însărcinat cu distrugerea podului raportează că retragerea s'a terminat și întrebă dacă poate să distrugă podul“.

— „Să-mi aducă galoșii...“

— „Da, d-le general...“ și repezindu-se pe ușă, maiorul strigă din prag, autorizat de importanța misiunii sale. „Stanciu!.. Unde-i Stanciu?... Planton!.. Unde-i plantonul?... unde umbli mă, ..mama ta!.. Dă galoșii lui don general!..“

— „Caloșii?“

— „Galoșii... unde sunt galoșii lui don general?..“

- „Caloșii lu don ghenereal?...
 — „Galoșii, boule!... ce-ai făcut galoșii, că-i cere domnul ghenereal?!“
 — „Eu nu știu unde sunt caloșii lu don ghenereal...“
 — „Să trăiți, domnule maior,“ vesti telefonistul „domnul locotenent Cioroianu întreabă dacă poate să distrugă podul, că ai noștri s'au retras... se vede inamicul...“
 — S'aștepte la telefon...“
-
- „Domnule general, poate să distrugă podul?“
 — „Am spus să-mi aduceți galoșii...“
 — „Indată, domnule general... să-i curețe nițel... vi-i aduc numaidecât“.
-
- „Haide mă, ce faci mă?... ai găsit galoșii... dă mai repede că așteaptă domnul ghenereal...“
 — „Unde să găsec caloșii... ce, eu știu unde sunt caloșii!... Eu n'am avut caloșii în primire“.
 — „Fire-ai al dracului să fii de tâmpit!... Să scoți galoșii că te smintesc...“
-
- „Să trăiți, domnule ghenereal, cui ați dat d-voastră galoșii în primire?“
 — „Ce?“
 — „Nu se găsec galoșii nicăiri!“
 — „Hai?... Chiamă șeful de stat maior...“
 — „Sunt aci, domnule ghenereal“.
 — „Ia vezi, colonele... ce-i dezordinea asta?... unde-mi sunt galoșii?... Să se găsecă galoșii că nu plecați de aci!...“
 — „Unde i-ați lăsat, domnule ghenereal?“
 — „Aci i-am lăsat... Să se găsecă galoșii, că nu distrug podul pân' ce nu-mi găsiți galoșii.“
 — „Pierdem timpul, domnule ghenereal.“
 — „Nu voi să știu nimic.“
 — „Cui i-ați dat în primire?“
 — „Să vie plantonul!...“
 — „Stanciu!... Planton!...“
 — „Ordinați!“
 — „Unde sunt galoșii, tâlharule?“
 — „Ii aveți în picioare, trăiți don ghenereal“, observă bucu-ros soldatul, care nu îndrăznise să se uite în ochii superiorului.
 — „Așa e frate!... Ei drăcie... Bine băete... Să distrugă podul...“

Gh. Brăescu

ARȘIȚĂ

*Eu am închis ferestrele în grabă
voind să'năbuș sgomotul de-afară ;
și ca s'adun în casă umbra rară,
am tras la vale transparentul
și-am clătinat spumoasele perdele.*

*Dar a filtrat o rază slabă
furiș printre nuiete
și-a'ntins din cer până'n podele
argint de funigei :*

*și firele de praf urcau pe ele,
urcau,
jucau
și recădeau
pe scânduri cătinel.*

*Și-am stat așa doar singur eu cu mine.
Și, Doamne, poate nu era așa de bine,
de n'ar fi fost un zumzet de albină,
un zumzet pripășit de prin grădină,
ce-și picură prin aer mierea,
sonorizând pe-un ton minor tăcerea.
Și-am stat așa
și-am tăinuit cu inima în șoaptă..*

MARCEL N. ROMANESCU

CASA COPILĂRIEI.

*În ograda cu zaplaz rupt : o vrabie moartă,
Odiile sunt pustii și aplecată fiecare poartă ;
Din plopii triștii foi galbene se rup,
Și mângâie fereastra ca mâinile, un trup.*

*Aci, pe sub ruine, îmi doarme copilăria.
Liniștea se lasă cu bufnițele pe acoperiș.
Mai departe pustitul a'ntins păianjenis
Și pretutindeni domnește zădărnicia.*

*Suflete ! Nu ești și tu, ca vrabia căzută acolo în ogradă ?
Copilăria ta, e-acum singurătății și păsărilor de noapte, pradă.
Unde să-ți cauți clipele, mărgelile de mult pierdute ?
Darămăturile ți le-au acoperit neînduplecate și tăcute.*

*Încerc, amintirea ca pe-o flacără ușoară, să mi-o stâng.
Bufnițele s'au trezit și plopii de milă se încovoate,
Ascult cum se preling pe streășini ultimele picături de ploaie
Și mi se pare că e zgomotul stelelor care plâng..*

ILARIE VORONCA

MOTIVE DE SEARA.

*In suflet port comoara unei seri :
O seară 'n care năzuințile, ca obosite ramuri,
Se-apteacă, lin, pe ape de tăceri...*

*Pe trepte-alei copaci îmbătrâniți
Clăpesc a somn din gene mici de frunze.
Satuile se 'neacă 'n umbră una câte una.
Și numai într'un colț mai tremură lumina :
Acolo unde, peste negrele tușișuri,
Iși scutură din cer petalele, o floare albă — luna.*

*...In suflet port comoara unei seri.
Din întuneric două brațe luminoase cresc spre mine :
Cu umezi ochi, cu buze calde tu mă ceri.*

*Dispar în noapte statui și alei —
Pricep că seara mi te dă în dar
Și iată, proaspete dorinți zvăcnesc în ochii mei,
Cum la chemarea lunii apele tresar...*

*Pricep că seara mi te dă în dar
In ceasul ăsta sterp și-apăsător —
Și înspre sânul tău, ca spre-o fântână, mă cobor
Cu toată setea nouilor dureri...*

.....
De ce-i atâta gol în jurul meu ?

...In suflet port comoara unei seri.

VIRGILIU MOSCOVICI

Cuvânt de... În mormântare

La moartea mami Leanca, mama mare a lui popa Gogu, s'au vărsat lacrimi, dar s'a făcut și haz...

Buna „Mamă Mare“ a lui popa Gogu, parcă ar fi ținut să înveselească inima celor cari au vrut s'o petreacă până la locașul de veci, pentrucă, a inspirat pe popa Gogu, nepotul ei, să-l ție un logos, care să-l facă și pe el vestit în șapte sate, de unde erau veniți cei șapte popi ce oficiau slujba înmormântărei, dar s'o înveselească și pe ea, precum și pe ceilalți oameni.

Popa Gogu e tânăr! E plin de încredere în el și vrea să a-juungă vestit cu orice preț. Pentru asta, pândeste toate ocaziile

și ține discursuri: în primărie: discursuri electorale; în cârciumă: discursuri poetice; în biserică: discursuri jalnice; în răspântiile drumului: discursuri politice; — cel puțin așa le credea el, — toate însă sunt pline de haz, de un haz special, care este și care va fi totdeauna al lui popa Gogu.

Cei cari îl cunosc, l-au poreclit „popa discurs” și spun că popa Gogu, din bocanci și până în potcap, nu e decât un sac plin cu discursuri, cu colaci și cu colivă...

*

Auzind și eu de calitatea asta a lui popa Gogu, am plecat la biserică, în cârdul celorlalți, să petrec pe mama Leanca până la groapă, și poate, să și ascult vre-o cuvântare d'ale lui Popa Gogu. În biserică ajuns, am văzut pe mama Leanca întinsă în coșciug, cu ochii închiși și supti în fundul capului, cu buzele strâse, lipite pe dinți și sbărcite ca o pungă, iar toată fața ei, stabă și galbenă. Dormea — odihneasc-o Domnul — lungul somn al morții. Și, pentru că mi se spusese de alții, din trecutul vieții ei deodată, de când fusese înaltă și frumoasă, vorbăreață și cu lipic, de făcuse pe mulți s'o urmărească cu gândul și cu privirea, mă gândeam acum în ce stare tristă și jalnică, o adusese bătrânețea și apoi moartea!...

Mi se spusese că odată, avusese părul mare și galben și că îi plăcuse să poartă în el flori. Acum însă, părul era alb și lipit pe tâmpile, iar marama albă, ce-i acoperea capul, se părea înfășurată pe o hârcă goală. Măinile îi erau înacrușate pe piept și stătea așa nemișcată, cu tot sgomotul ce-l făceau cei șapte preoți, cari slujeau înmormântarea. Ce fusese mama Leanca odată și ce bruma rămăsese acum?

În cele patru colțuri ale coșciugului — îmbrăcat în chimbrică neagră — erau lipite și ardeau patru lumânări. În sfeșnicul dela cap și în celelalte sfeșnice din biserică, deasemenea ardeau lumânări. Mirosul trist de tămâie se răspândea pe derând. Femeile bătrâne, cele tinere și câțiva copii, cari veniseră din curiozitate, ocoleau coșciugul și ascultau smeriți sfânta slujbă. Femeile cele mai bătrâne plângeau; cele mai tinere stau triste; iar câte un diavol de copil, ghiontuind pe altul, se zărea zâmbind.

Pe fețele acestei mulțimi, se citea sentimentul felurit ce-l producea moartea, la fiecare: la bătrâni: întristarea; la maturi: gândire adâncă; la copii: veselie!...

Cei doi fii ai mamei Leanchi, preoți și ei, ședea la capătul coșciugului și priveau triști.

Unul din ei chiar plângea.

Popa Gogu, deși era cu ochii plânși, își aruncă privirea în sus, spre catapeteasmă, unde se vedeă zugrăvit capul apostolului Pavel.

Pricepui că popa Gogu plănuia un discurs. El se vedeă că este preocupat de gloria lui, iar nu de moartea bunicii sale.

Auzisem despre discursurile lui, dar n'ascultasem nici unul, și acum gândeam că'l voi auzi.

Slujba ajunsese spre sfârșit.

La capul mamei Leanchi, se ridică coliva și se strigă „veșnica ei pomenire“. Apoi slujba se sfârși și popa Gogu făcù semn lumei — care începuse să jel-ască — să tacă.

„Acù-i acù, gândii eu, gătiți-vă, urechi!“

Preoții tăcură din vorbă, respectoși și serioși.

Lumea se liniști.

Popa Gogu începù discursul cu voce tare :

— „Mamă mare, mamă mare, sfântă și bună!... mamă mare!..

Ai murit, mamă mare, tocmai acum când s'a făcut România Mare!.. Țara noastră, care eră mică și slabă, a triumfat și s'a făcut România Mare, mamă mare!.. Regele Ferdinand și cu oștenii săi, viteji ca smeli, au învins pe Nemți și pe Unguri, pe Turci și pe Bulgari și au făcut România Mare, mamă mare!.. Tocmai acușica, când să trăești și tu în România Mare și când ar fi trebuit să strigi: „Trăiască Regele, Trăiască Regina, Trăiască toată familia regală“, muriși, mamă mare!..

— „Mă aflam în sala consiliului de miniștri, când mi-a venit vestea groaznică, că ai murit mătălică, mamă mare! Ș'am început să plâng, mamă mare!.. Și când m'au întreat miniștrii de ce plâng, le-am spus că ai murit mătălică, și au plâns și miniștrii!.. Mamă mare!..“

Preotul Iamandescu și preotul Tudorică, ținându-se de gură, să nu rădă, se ascunseră în altar!

Cei rămași se întoarseră cu fața încolo, nemai putând nici ei să-și țină răsul!..

Eu, o luai repede cam spre ușe și mă oprii în amvon. Popa Gogu însă, nu se oprea, ci striga mereu: „Mamă mare, mamă mare, sfântă și bună!.. Și plângeau miniștri și măntrebau miniștrii, de ce-ai murit acum, mătălică, când s'a făcut România Mare!.. Erai patriotă înfocată, căci când au venit Nemții și ne-a luat curcanii, tu i-ai blestemat, să nu mai apuce paștile și ouă roșii!.. Și când am scăpat de Nemți, în loc să te bucuri, muriși, mamă mare! De ce muriși, de ce muriși?....“

Am rupt-o la fugă și nu m'am oprit decât acasă. Fugând, tot auziam: S'a făcut România Mare, mamă mare, și tălcă muriși în loc să strigi cu noi toți: Trăiască Regele în pace și'n onor, de țară iubitor și-apărător de țară.....“

De acest discurs popii răsuseră, dar femeile șopteau: „Ce popă, Doamne!.. auzi se afla la taifas cu miniștrii când a murit bătrână-sa!.. Ei he, e mare lucru cartea!..“

SPIRITUL CRITIC ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ

II

„Critica nu ar prinde deloc în epoca de astăzi, căci fără a vătăma vre-o iubire de sine, însă nu avem, nici putem avea o literatură până mai târziu.

Alexandru Russo.

Suprimând ideea că o literatură fără o notă specifică, fără originalitate, poate exista ca literatură¹⁾ — am ajuns, unde trebuia să ajungem, la ideea că nu putem avea nici astăzi, cum nu puteam la 1840, să avem o critică estetică. Critica culturală nu e numai singura posibilă — e singura necesară. Ne înscriem deci în școala criticii moldovenești a lui Russo, Cogălniceanu și a Junimeii, în aproape aceleași conture ca ale ei; ne vrem continuatori; cu diferența numai că, în loc să predicăm, trebuia să și creăm. Lessing, Goethe, Heine, au fost de pildă în Germania, reprezentanții spiritului critic german, față de invazia culturii europene. Opera lor, un minut, a fost practică și națională — astăzi, sensul acesta prim al ei, s'a pierdut și iată-ne în fața operei, satisfăcută de valoarea ei estetică, când cea culturală s'a dizolvat. Spiritul critic românesc s'a rezolvit în acte: nicăiri o valoare originală, o valoare estetică.

O clipă, ideea de-a face critică literară, ne-a surâs. Activitatea aceasta a bancrutat dela început, în saltar — covârșită de necesitatea națională (transmisă prin ereditate?) de-a ne îndeplini rolul mai întâi ca importator de cultură europeană. Am deslușit în cartea care și-a însușit această activitate, (*„Imagini și cărți din Franța”*) de ce o carte despre scriitorii francezi, este carte de critică românească — am explicat-o ca o poruncă culturală și, în acelaș timp, ca o operă de selecție, de limită. Textul d-lui Ibrăileanu ne ajută să ieșim din haos: ne întoarcem deci, acolo de unde a plecat Maiorescu, la critica culturală adică: *critica de posibilități de creștere, de înnavușire și de dezasimilare, a unei culturi.*

Nu avem deci o cultură (d. Lovinescu se oprește numai la literatură — cași cum ea ar putea singură exista) românească *specifică*? Dar asta a părut acum 80 de ani un lucru firesc lui Alecu Russo. E drept Russo găsisse un fond personal, *specific*: poezia poporană. Cu atâta nu ne puteam însă satisface și, pe urmă,

1) ...„d. Fundoianu contesta de curând individualitatea literaturii române scrie d. Lovinescu. N'a contestat de vreme ce n'o vedem. Dar apropiind faptul acesta cu ideea d-lui Davidescu că literatura română începe dela simbolisti — d. Lovinescu a apropiat două idei dispartate, fără nici-un punct de contact, o idee de botanist și una de parti-pris estetic; asociația de idei a rămas la d. Lovinescu, pur formală; problema întâia o exeludea pe a doua sau o resorbea.

poesia noastră poporană, foarte înrudită cu cea sârbească sau cehă de-o pildă, nu are *specific* decât foarte puțin și foarte slab. Atâta cât a încorporat Eminescu. Coșbuc a trebuit să meargă chiar la poesia populară sârbă sau ruteană (vezi: Grigori Lazu: Adevărul asupra poeziilor d-lui Gh. Coșbuc, Iași 1893) iar Sadoveanu s'a dus până la nota specifică slavă — care nu e, în nici un caz, românească. Slavici nu aduce o notă nouă, diferențiată, și singur Creangă aduce ceva — dar cât și în ce măsură? ¹⁾ Dacă cineva ține cu orice preț să legitimizeze originalitatea literaturii românești — atunci îl sfătuiesc să-l ocolească de a-i găsi în Creangă o expresie: nimic nu e mai primejdios.

Dece deși acum 80 de ani se putea spune că nu avem cultură — și asta o putea spune făuritorii României naționale — în timp ce astăzi, chestiunea pare absurdă și inactuală? Insuși d. Ibrăileanu se leapădă de dânsa deși, hotărât, o vede: „Dacă la 1880 era vremea ca Maurul să creadă că și-a făcut toată datoria, dacă adică, după aceia și chiar azi, n'a mai fost și nu mai este nevoie de acea critică în care se cuprinde și necesara critică „judecătorească“ (sublinierea e noastră) — aceasta ar forma subiectul unui capitol special al acestui studiu“. *Ar forma*. D. Ibrăileanu n'a scris, dacă nu ne înșelăm, acel capitol. Dela capitolul acesta, totuși, trebuia să înceapă opera lui critică reală. D. Ibrăileanu a văzut greșeala lui Maiorescu — deaceia i se iartă mai greu, că a repetat-o. Cea ce scriu noi astăzi ar fi devenit astfel de prisos. Cluj

N'a adus atunci nimic nou cultura română — nimic *specific*? Codul nostru a fost într-o singură lună poruncit, tradus, ratificat și executat. E literatura română un produs asemîni Codului Civil? Nici-un aport fericit și nou, n'am putut produce dela apariția noastră în istorie? Am adus ceva nou — de o valoare culturală inimaginabilă și dacă acestui nou îi datorim toate infirmitățile noastre, lui îi datorăm în schimb, faptul că avem totuși o existență națională și o fizionomie. Aportul acesta nu ni-l aduce însă generația dela 48 — el datează dela întăilele izvoare ale istoriei românești: cronicarii au fost adevărații creatori. România actuală de origine obscură, traco-romano-slavo-barbară, își datorește existența și aparența ei actual europeană, grație unei erori fecunde devenită în slujba instinctului de conservare, o idee fixă: e *idela originii noastre latine*. Fără iluzia aceasta, am fi rănas poate un trib incoherent și balcanic. Istoria românilor, politică și culturală, nu-i decât istoria și aventura acestei idei-fixe, fecunde. Un act de bovarism, desigur. Jules de Gaultier credea că unele acte de bovarism, (a te crede altfel decât ești, după o imagine proiectată de tine, afară) pot duce la pieire; organismele puternice își crează în schimb imagini cari duc la victorie. Iluzia lui Israel, de-o pildă, că e poporul ales, l-a împins spre aventura lui, unică în istorie.

1) Cu toată opinia contrară a d-lui Lovinescu: o anecdotă nu dovedește nimic — nu-i așa? — deaceia o putem povesti. Am întâlnit la Iași un profesor neamț, care se delecta cu o nuvelă a lui Slavici într-o traducere germană, din Universitäts-Bibliothek. Se delecta și, ignorând că Slavici e român, o credea de un rus.

Iluzia noastră, transformată în adevăr, că suntem latini, ne-a creat o țară și ne-a dat necesități europene: cea dintâia, de a face parte din Europa. Suntem latini, de când credem că suntem: adică de vre-o 300 de ani. Cultura noastră a adus atunci singura ei notă specifică și cea mai mare; ideea latinității noastre e un produs exclusiv cultural dar cu roade culturale și politice. Dacă ea ne-a împins spre Franța și dacă rolul nostru de colonie a Franței a fost inevitabil — aceasta e o consecință a premisei că suntem latini — iată deci și reversul medaliei.

Dacă ideea că suntem latini ne-a fost de un folos imaginabil, ideea asta împiedică poate astăzi elaborarea celeilalte note *specifice* fără de care nu putem exista. Atâta vreme cât vom fi în Europa, o națiune de consumatori — consumatori de cultură, fi-rește — atâta timp nu ne vom putea diferenția de Europa. Romanii au consumat din cultura grecească, cum consumă planta oxigenul din văzduh, fostații și azotul din pământ. Romanii au consumat; au imitat și au furat; Horațiu și Virgil au făcut același lucru; dar și-au adus cuvântul în artă, unde n'o avea, nota specifică romană, care *există* în moravuri, în justiție, în instinctele romane. Noi n'o avem nicăiri; ba chiar, o avem mult mai mult în literatură, decât în orice altă ramură.

Să nădăjdulm că va sosi vremea când vom putea duce în Europa, aportul nostru personal. Și Bielinsky și Tchaadajef credeau acum un secol că Rusia nu aduce nou în Europa, decât samovarul. Rusia s'a născut după această ironie care era, în minutul acela, adevăr, adevărul penibil. România se află în situația Rusiei privită prin ochelarul lui Bielinsky. S'o așteptăm. Până atunci să privighiem asimilarea continuă a culturi străine; (să se facă mai încet, mai bine și mai personal decât Codul Civil din 1865); să ne întoarcem deci la critica culturală. D. Ibrăileanu, critic moldovean, ne poate ajuta la aceasta.

B. FUNDOIANU

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL REGINA MARIA

EKATERINA IWANOWNA, 4 acte

de L. ANDREIEF

În sfârșit tot soților Bulandra le e dat să străpungă zidul de mediocritate și banal pe care-l construiesc dela începutul stagiunei. Teatrul Național dintr'o inerție lipsită de orice filosofie și orice scuză — nu ne încântă nici măcar scuza sălilor pline, întrucât Teatrul Național are altă menire decât a prezenta un excelent bilanț comercial! — zidul hidos la care contribuie, cât poate,

și Teatrul Mic a cărei existență, e drept, e legată de buna-dispoziție a domnișoarei dela casa de bilete.

Teatrul Regina Maria, reprezentând o piesă dificilă — ca prezentare și ca putere de capturare a marelui public — face dovada că dacă există într-adevăr o criză a teatrelor bucureștene (și vom analiza această criză, interesantă din atâtea puncte de vedere, în numărul viitor al *Sburătorului*) apoi credem că trebuie să căutăm cu ochii mari deschiși nu atât în masa spectatorilor, cât în teancul de manuscrise al directorilor de teatre.

„Ekaterina Iwanowna“ e o nuvelă — gândită și realizată scenic ca nuvelă — din orașul de nevropați, instabili și melancolici incurabili al lui Andreief. O femeie asupra căreia soțul, pe neîntemeiate, descarcă trei jocuri de revolver, renaște prin această ciudată asasinare, în adevărata viață a destrăbălării sexului ei. Cele trei jocuri de revolver sunt descărcate la începutul actului întâi. Ceiace înseamnă — în limbajiu dramatic — că piesa sfârșeste de unde începe! Dacă Andreief ar fi fost un tânăr dramaturg român am fi presupus că a voit să dovedescă concurenților săi că e în stare să înceapă, cu ceiace alții sfârșesc! Tot restul piesei are numai un preț nuvelistic, adică de amănunt și de progrese în fapte de același ordin. Secretul ni e dat de la început; actul al doilea în care eroina declară primului ei amant că „a posedat un cadavru“, cuprinde în sine și actul al III-lea și actul al IV-lea. Dacă Andreief ar fi fost om de teatru — cel puțin cât Sardou, sau unul din discipolii români ai acestuia — ar fi destăinuit secretul destrăbălării Ekaterinei, tocmai în ultima scenă, a ultimului act, sau în vre-o scenă culminantă din mijlocul piesei, după care, actiunea ar fi trebuit să meargă vertiginos, până la prăbușire.

Andreief a întrebuintat însă același procedeu ca bunăoară în nuvela sa „Lazăr“, care reintors dintre morți, a rămas cu o mână vântată moartă pentru totdeauna, și în ochi cu puterea de împetri: toată povestirea e o gradare, fără secret, a acestei forțe de dincolo, ascunsă în privirea unui om revenit dintre morți!

Cu toate aceste incompatibilități de genuri — la care trebuie să mai adăugăm orgia cinematografică din ultimul act, unde stilul scriitorului nu poate avea miraculoasa-i putere de sugestie — am reținut finalurile actelor II și III (doi bărbați care stau de vorbă, liniștiți) unde geniul scriitorului rus isbutește să trăiască, cu o vibraată intensitate, în câteva gesturi, în câteva tăceri.

Ansamblul actorilor, strident. *Tony Bulandra*, din nenorocire, nu poate juca decât un singur rol, în același seara. *Doamna Bulandra* a reprezentat cu artă, și atât cât îi îngăduiau mijloacele, un personajiu de femeie a cărei gamă sufletească n'ar putea-o reda — precât știm — în întregime, nici o actriță de la noi.

F. ADERCA

INSEMNĂRI LITERARE

Alexis V. Drăculea: *Intre Venus și Marte*, nuvele. D. M. Vlădescu revine la literatură sub pseudonimul de Alexis V. Drăculea. Săvârșim poate o indiscreție, căci sub numele său adevărat, d. Vlădescu era un important bărbat po-

litic; interpela guvernul în chestii externe și presida chiar o comisie însărcinată cu verificarea gestiunii războiului. Puțin a lipsit ca întregul partid liberal să nu fie trimis la pușcărie; soarta făcând însă ca liberalii să vină la putere prea

curând, au intrat în pușcărie mulți dintre colegii d-lui Vlădescu. E bascula vieții politice.

D. Vlădescu a debutat în literatură acum vre-o 16 ani prin piesa țărănească *Florica*, publicată sub bizarul pseudonim Ana, despre care s'au scris la timp elogii. Cum n'am ctit-o, sunt dispus s'o'cred admirabilă.

După mulți ani d. Vlădescu a reapărut în literatură ca Alexis Drăculea prin două volume. *In retrageri și Jurnalul meu de războiu*, de o factură însă puțin literară. Nici volumul de față nu e fericit.

În afară de vicia schiță *Conrad* (publicată în *Sburătorul*), celelalte nuvele (și în deosebi *Arhiducesa* și *Cea mai frumoasă fată nu poate da decât ce are*) dovedesc o ignorare surprinzătoare a ceea ce este literatura. Vom semnala totuși cu elogiu o prefață anonimă sub formă de scrisoare adresată autorului; ceea ce se spune acolo nu se referă de loc la încercările d-lui Drăculea, dar scrisoarea e vioae și interesantă; dacă autorul ei este însuși d. Drăculea, îi recomandăm această formă directă și plină de umor.

Originalitatea în primejdie. Ineficace, în genere, persuasiunea e și mai ineficace în materie literară; condiționată de sensibilitate și de gust, emoția estetică nu se poate comunica pe calea discuțiunei logice. Problema împrumuturilor literare, de pildă, este o problemă în care dialectica poate încă avea un rol; problema estetică n'are însă decât soluțiuni individuale cari, numai prin suprapunere, pot deveni soluțiuni cu un caracter mai general. Renunțăm deci de a convinge pe d. Fundoianu de valoarea literaturii române; ne permitem numai câte-va observații de actualitate asupra atitudinilor principal negative.

Atitudinile radicale sunt legate de o mare tinerețe de spirit; ele vin din nevoia legitimă a originalității. Pe scoarța acestui bătrân univers, tinerii cred, de obicei, că nu-și pot face loc de cât suprimând pe înaintași. Fenomenul e

prea general, în timp și spațiu, pentru a mai insista asupra lui. La noi el este însă și mai violent; fiind prea tăuără, cuitura noastră îngăduie un prisos de iluzii; *toți vor să cucerească opinia publică pe calea negațiunei*. În politică și în literatură, atitudinea pamfletară e deci covârșitoare. Și tocmai acest exces de negațiune ar trebui să dea de gândit celor ce vor să fie cu adevărat originali. Prea sunt mulți! În afară de presă, avem și o jumătate de duzină de reviste în care într'un stil violent, plin de imagini, voit personal—dar vai! uniform în originalitatea lui — toate valorile sunt sistematic răsturnate. Fie care pleacă, desigur, dela idea de a fi original; — isbutind să fie cu toții originali, încetează însă de a mai fi în parte. Avem prea mulți maeștri. Uitându-se unii în ochii celorlalți, au trebui să aibă un moment de tragică reculegere: prea seamănă între dânșii!

Momentul îmi amintește o scenă povestită de d-na de Staël. Întrînd costumată într'un bal, costumele erau atât de asemănătoare, încât privindu-se într'o oglindă, nu s'a mai putut distinge între cei ce o înconjurau. A trebuit să-și pună degetul pe nas, pentru a se recunoaște. Susținând, de pildă, inexistența literaturii române, d-nul Fundoianu va trebui să se pipăe pentru a se deosebi dintre atâția tineri confracți iubitori de originalitate prin negație.

Căile negației fiind deci închise prin abundența celor ce se îngrămădesc, cred că a venit momentul unei alte îndrumări. Tinerii noștri maeștri s'ar putea gândi și la originalitatea afirmației. În ziua în care d. Fundoianu, de pildă, ar afirma frumusețile nepieritoare ale lui Bolintineanu, Konaki sau Costache Stamate, locul său în mijlocul tinerii generații ar fi fixat dintr'odată, căci negația literaturii române, nu înseamnă nimic într'o epocă, în care sunt negate zilnic toate valorile sociale, morale și literare... Cu atât de puțin lucru nu suntem scuturați din indiferența noastră inițială.

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. I. — Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Elena Farago, I. Minulescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Oct. Goga, I. A. Băssarabescu, C. Sandu-Aldeal, Contesa de Noailles.

LEI 8.—

VOL. II. — Pe drumul Eladei, Matilde Serao, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J. J. Weiss, Fogazzaro, M. Sadoveanu, P. Cerna, Oct. Goga, D. Anghel, etc.

LEI 8.—

VOL. III. — Victor Eftimiu, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, Coșbuc, Oct. Goga, Al. Macedonski, D. Anghel, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, V. Alecsandri și antichitatea latină, Carlo Goldoni, Henri Bataille, etc.

LEI 10.—

VOL. IV. — Revizuri literare: Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, N. Iorga, I. Al. Brătescu-Voinești, Al. Vlahuță, Poezia populară, Literatura „Semănătorului”, etc.

LEI 12.—

VOL. V. — L. Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, Elena Farago, T. Maiorescu, Chendi, Carmen Sylva, Vissarion, Rotică, Literatura Ardealului, Shakespeare, Ibsen, Eschil, Euripid, etc.

LEI 14.—

VOL. VI. — Al. Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu, Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, Mihail Dragomirescu, T. Argeși, D. D. Pătrășcanu, C. Stere, G. Lazăr, Anticipații literare etc.

LEI 15.—

VOL. VII. — Al. Odobescu, B. P. Hașdeu, Al. Davila, I. Minulescu, Lucian Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Caton Theodorian, Delavrancea, Alfred Moșoiu, Bacovia, T. Argeși, Victor Eftimiu, F. Aderca, B. Fundoianu, Em. Bucuță, Literatura și viața, Anticipații literare, Literatura și războiul, etc. etc.

LEI 20.—

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ; CAPITAL LEI 50.000.000

== 41, STRADA LIPSCANI, 41 ==

Sucursale: BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110
In țară: Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Teмиșoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-
Mare, Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești,
Craiova, Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

● Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croștoțe de primul rang pentru Dame și Domni

==== Prețuri mai eficiente ca oriunde ====

S'a descis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale: Oradea-Mare, Lugoj

MĂȚĂSURI :: LENA JURI

PĂNZETURI :: ARTICOLE

DE MARIAJ :: GALANTERIE

Mare Raion de

FURNITURI DE MODE

INCĂLȚĂMINTE etc.

Prețurile excepționale

Gustați delicioasele

produse ale

BONBONERIEI :: ::

:: :: RENAISSANCE

cari se păsesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

En Gros la Fabrica

STR. POPA-TATU, 45